

500 DE ANI DE LA MOARTEA LUI ȘTEFAN CEL MARE ȘI SFÂNT CONTRIBUȚII LA STUDIAREA CURȚII DOMNEȘTI DE LA HUȘI

Vasile Calestru

Apariția orașelor în Moldova, începând din a doua jumătate a secolului al XIV-lea, se datorează noii funcții economice a acestei regiuni, activizată tardiv, în raport cu altele și ca o zonă de periferie între Polonia și Ungaria, state feudale avansate, Dunărea inferioară și Marea Neagră.

La sfârșitul secolului al XIV-lea, în țară existau orașe vechi (Baia, Siret, Suceava, Dorohoi, Roman, Iași, Bârlad), iar în secolul al XV-lea (Adjud, Troțuș, Hârlău, Bacău Cotnari, Piatra pentru legătura între Neamț și Bacău, Huși, Schei), puncte strategice și de trecere.¹

Poziția strategică a târgului Huși, care arăta ca o fortăreață naturală, a servit în timpuri străvechi ca loc de adăpost pentru domni. Ștefan cel Mare (1457-1504) a ales acest loc cu scopul zădărnirii atacurilor tătărești de la vest de Prut.

Istoria Hușilor intră într-o nouă etapă în timpul domniei lui Ștefan cel Mare (1457-1504) și mai ales în a doua jumătate a îndelungatei sale domnii. Este epoca unei mari înfloriri economice a Moldovei, când a sporit numărul satelor și al târgurilor.

Din punct de vedere documentar, târgul Huși este atestat prima dată în Scrisoarea din 17 decembrie 1487, redactată „în Huschy”. Ștefan cel Mare comunica brașovenilor că a înțeles solia trimisă prin concetățeanul și juratul lor Nicolae, și că tot prin el își exprimă unele doleanțe către dâșșii.²

Întemeindu-și părerea pe documentul din 13 martie 1489, Melchisedec consideră că boierul Husul stăpâna o moșie întinsă care cuprindea nu numai locul unde s-a format târgul Huși, vatra satului Buzești și bucata de pământ dinspre Ialan (râul Elan)³ dar și un loc la răsărit de Prut, e râul Sărata unde a fost odinioară târgul Săratei.⁴ Desființarea acestei așezări este în legătură cu faptul că oferea o mai mare siguranță locuitorilor prin poziția locului înconjurat cu dealuri și codri pe de o parte, iar pe de altă parte vecinătatea cu Prutul, care era o piedică în calea năvălirii tătarilor și turcilor. Hușii au devenit astfel un însemnat punct strategic pentru apărarea țării.

Altă atestare documentară a târgului Huși provine din hrisovul dat la 15 octombrie 1490, în care Ștefan Vodă fixează ocolul târgului Vaslui. Hotarul tăia „drumul ce merge de la Vaslui la Huși.”⁵

¹ D.Ciurca, Noi considerații privind orașele și târgurile din Moldova în secolele XIV-XIX, în Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie „A.D.Xenopol”, vol.VII, Iași, 1970, p.23.

² N.Iorga, Istoria armatei, București, 1929, p.64

³ Melchisedec, Chronica Hușilor, București, 1869, p. 10.

⁴ I. Bogdan, Documentele lui Ștefan cel Mare, vol. II, București, 1913, p.191.

⁵ I. Bogdan, Documente de la Ștefan cel Mare, vol. II, p. 379; vezi și Istoria Hușilor (coord. Th.Codreanu), Editura Porto-Franco, Galați, 1995, p.40.

Marele voievod avea nevoie de cât mai multe târguri bine așezate; unul dintre acestea a fost întemeiat și la Huși, cu fața spre Prut. Probabil, a considerat că linia Prutului era apărată de cetățile de pe Nistru, de aceea, la Huși, n-a fost construită o cetate.⁶ El și-a concentrat atenția în această parte a Moldovei și datorită așezării geografice a Hușilor, în centrul țării.

Sunt cunoscute victoriile obținute de Ștefan cel Mare. Nu putem trece cu vederea și unele eșecuri militare, printre care pierderea cetăților și porturilor de la Dunăre și Marea Neagră: Chilia și Cetatea Albă (1484). Turcii își consolidează pozițiile, transformând zona într-o bază de operații, chiar pe teritoriul Moldovei. Polonia aveau interese comerciale în Moldova, pe drumul lor spre Marea Neagră. Mai adăugăm și pericolul tătarilor, gata oricând, la porunca sultanului, să intervină în zona Fălciului.

De la Huși, domnul putea supraveghea sudul țării și Valea Prutului, posibilele mișcări ale dușmanilor (tătari și turci); să intervină cu oastea împotriva lor, atunci când era cazul. Era mai ușor de parcurs drumul, cu mai multe ramificații, care duceau de la Iași la Huși, apoi pe Prut, în jos, care trecea pe la Albița, ori la Fălciu-Galați-Constantinople. Două drumuri de pe Prut și Bârlad făceau legătura prin Huși, ca loc de odihnă și de retragere. Mai târziu, a fost și o vamă a Hușilor, dar numai pentru transportul de sare și pește al orașenilor și țăranilor și țăranilor.⁷ Având în vedere aceste avantaje ale locurilor amintite, domnii Moldovei au întemeiat curți domnești, în secolul al XV-lea, în orașele Iași, Hârlău, Dorohoi, Roman, Tg. Frumos, Bârlad, Botoșani (din sec al XVI-lea). Ștefan cel Mare a ridicat patru curți domnești pentru completarea sistemului de apărare în interior și pentru sporirea centrelor de concentrare a trupelor, transformate, astfel, în puncte strategice: Ștefanești, Badeuți, Huși, Botoșani. Dezvoltarea așezării hușene s-a datorat și prezenței curții domnești aici. Oastea aflată la Huși asigură paza voievodului și a curții, era „punct de concentrare a forțelor militare ale domniei” Se colectau și se depozitau produsele de pe moșiile domnești și, fără îndoială, se depozitau și arme, curtea fiind apărată de o garnizoană.⁸

Marele voievod venea la Huși după dese războaie nu numai cu oastea, ci și cu sfatul domnesc și cu curtea, iar boierii cu slujitorii lor. Această lume trebuia hrănită și transportată în bune condiții. Dacă mai adăugăm și populația Hușilor,⁹ ne putem imagina ușor câtă lume se aduna atunci în așezarea de pe Drâslăvăț. Când domnul se afla la Huși, curtea domnească devenea centrul administrativ al zonei respective.

Ca și în cazul altor orașe, Ștefan cel Mare trece la reorganizarea orașelor, procedând la o nouă delimitare a hotarelor târgurilor moldovene. El a constituit un

⁶ N. Iorga, op.cit., p.64; despre importanța așezării hușene din punct de vedere militar, vezi B. P. Hașdeu, Ioan Vodă cel Cumplit, Editura Minerva, București, 1978, p. 105.

⁷ N. Iorga, Negoțul și meșteșugurile în trecutul românesc, București, 1906, p.94.

⁸ L. Focșăneanu, Gh. Diaconu, Bazele puterii militare a lui Ștefan cel Mare, în „Studii cu privire la Ștefan cel Mare”, 1956, p.132.

⁹ I. Gugiuman, Depresiunea Huși. Studii de geografie fizică și economică. Editura Științifică, București, 1959, p.159. Autorul apreciază că în acel timp (la sfârșitul secolului al XVI-lea), târgul Huși avea 500-600 de locuitori stabili.

„ocol” al târgului Huși, care avea menirea să aprovizioneze și să deservescă curtea domnească.¹⁰ „Totodată, târgul Huși a avut un ocol de sate care depindea din punct de vedere militar și judecătoresc, de curtea domnească de aici, unde în vara anului 1495, din porunca domnului, au fost zidite la Huși, curțile domnești și biserica cu hramul „Sfinții Apostoli Petru și Pavel”.

În prima jumătate a secolului al XVI-lea, așezarea hușeană cunoaște o deosebită dezvoltare, când devine reședință domnească. De obicei, curtea domnească ajungea la Huși în luna martie, urmând traseul Suceava-Hârlău-Iași-Vaslui-Huși (uneori Bârlad). Itinerariul era determinat de amplasamentul curților domnești, în care se aflau rezerve de hrană, dar și de interesele domniei în rezolvarea problemelor interne din zonă, fapt ce reiese din examinarea activității cancelariei domnești. Domnii din Țara Românească și Moldova se deplasau cu dregătorii lor, în orașe, sate și mănăstiri, pentru a hotărî în litigii, a confirma vânzări și cumpărături de pământ.

Organizarea militară a țării necesita prezența periodică a domnului în această parte a țării deosebit de importantă pentru organizarea apărării împotriva atacurilor turcești și tătărești. Cum se pregătea domnul pentru a înfrunta dușmanii? Mai întâi, apropierea dușmanului de hotare, „era vestită cu grabă, fie la Suceva, fie la Hârlău, fie la Vaslui, fie la Huși, unde se știa că e Domnul, care își avea curți domnești”. Apoi, crainicii domnești vesteau poporul intrarea dușmanului în țară. Se ridicau luptă oastea lui Ștefan, alcătuită din răzeși călări, țărani pedestri și curtenii, care porneau cu toții spre locul hotărât a se fixa tabăra.

După glorioasa domnie a lui Ștefan cel Mare, Poarta Otomană se afla la apogeul puterii sale, iar în Țările Române, mai ales Moldova, erau în situația de a fi transformate în pașalâcuri. Într-o perioadă de mare cumpănă, cu acțiuni militare și diplomație, prezența la Huși a numeroși domni din secolul al XVI-lea a sporit însemnătatea politică a târgului și a contribuit la dezvoltarea sa economică și socială.

Bogdan al III-lea (1504-1517), fiul lui Ștefan cel Mare, a avut o deosebită predilecție pentru această așezare. De fapt, aici a murit. Cronică moldo-polonă menționează că „în anul 7025 august 22, a murit Bogdan Voevod în oraș în Huși. El a fost domn 12 ani, 9 luni”¹¹ „Petru Rareș (1527-1538; 1541-1546) a manifestat un deosebit interes pentru Huși, cauzele fiind de ordin militar (strategic), dar și economic (comercial). Perioade lungi de timp au stat la Huși Ilie și Ștefan, fiii lui Petru Rareș, Al. Lăpușeanu. Ioan Vodă cel Viteaz (1572-1574) a fixat târgul Huși ca loc de întâlnire a oștilor moldovene, înainte de campania antiotomană din vara anului 1574.”¹²

Nicolae Iorga considera că Botoșanii au devenit capitală vremelnică, afirmând că Petru Rareș poate fi numit al doilea părinte al acestui oraș (după sătcanul Botaș).¹³

¹⁰ Din mențiunile documentare ulterioare, rezultă că acest ocol a avut zece sate; vezi D.Ciurea, Organizarea administrativă a statului feudal Moldova (sec.XIV-XVIII, tom.II, Iași, 1965, p.222).

¹¹ Este greșită durata domniei domnului; în realitate el a domnit 13 ani și o lună; vezi I. Bogdan, Cronicile slavo-române din secolele XV-XVI, Editura Acad. R. P. R., 1957, p.183.

¹² Vezi B. P. Hasdeu, op.cit., p. 105-106.

¹³ N. Iorga, Inscricții botoșănene, București, 1905, p. 5-6, 8; idem, Un oraș românesc: Botoșani în vol. „Botoșani în 1932”, p. 3.

Unii cercetători afirmă că marele istoric, din păcate, a exagerat. De fapt, interesele de apărare și administrare a Moldovei cereau mutarea capitalei nu la Botoșani, ci mai mult spre sud, mai spre jumătatea țării.

Dacă observăm de unde și-a eliberat Petru Rareș cele mai multe urice, se poate deduce faptul că domnul încerca alegerea locului pentru noua capitală la Huși sau la Vaslui¹⁴

Sub Ilie Rareș, Ștefan Rareș și Al. Lăpușneanu existau preocupări pentru alegerea locului de capitală la Iași sau la Huși, în cele din urmă fiind ales orașul Iași.

De abia sub Bogdan Lăpușneanu, 2/3 din numărul uricelor sale au fost eliberate din Iași, 1/3 din Suceava și nici un uric din celelalte curți domnești. Astfel, capitala țării s-a mutat de la Suceava la Iași.¹⁵

Sistemul curților domnești dispăre în secolul al XVII-lea și Iașii vor exercita, spre jumătatea acestui secol, funcția de capitală domnească.

În documente, Ieremia Movilă menționa ruina curții domnești de la Huși. Vasile Lupu, referindu-se la curtea din Vaslui, o considera „o relicvă sacră” Simion Dascălu ne relatează că acele curți domnești de la Huși, situate pe locurile de astăzi ale Episcopiei, erau surpate la începutul secolului al XVII-lea, însă beciurile mai existau. La „leatul 7003 (1495), se consemnează în letopiseș, Ștefan vodă au zidit Sfânta episcopie în târgu în Huși și curți domnești carile sîntu surpate, numai beciurile stau până astăzi „(a doua jumătate a sec. al XVIII-lea -n.n.). Au rămas, însă, biserici domnești în târguri, cu clerul lor, menționate uneori în documentele din secolul al XVII-lea.

500 YEARS SINCE THE DEATH OF STEVEN THE GREAT CONTRIBUTIONS TO THE STUDYING OF THE PRINCELY COURT FROM HUȘI

SUMMARY

In the 15th century there were also in Moldavia, besides the urban centres with an economic, political and administrative role, numerous towns which also had the role of being strategical and crossing points. Among these strategical towns it is also included Husi town, which was certified on December, 17th, 1487 by means of the letter that Steven the Great sent to the inhabitants of Brasov townlet. Melchisedec historian assigns another origin to Husi town, which according to a document from the 13th of March 1489 developed on the estate once owned by the landowner Husul-the precincts of the former village Buzesti situated on the valley of Elan. The town offers Steven the Great the possibility to supervise the southern part of Moldavia and the Prut valley due to its position on Falcu-Galati-Constantinopol direction. On the other hand, the importance of the town also owed to the custom that was imposed on the inhabitants in the outskirts of the town for the transport of salt and fish.

¹⁴ I. D. Marin, Contribuții la studierea curților domnești din Moldova, în „Studii și articole de istorie”, vol. II, București, 1967, p.39.

¹⁵ Ibidem.